

-BÜTÜN ÖYKÜLERİ-

Ziya Osman Saba

{ MESUT İNSANLAR
FOTOĞRAFHANESİ }

6. BASKI

♥ can
modern



ZİYA OSMAN SABA

MESUT İNSANLAR
FOTOĞRAFHANESİ

BÜTÜN ÖYKÜLERİ

Can Modern

Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi, Ziya Osman Saba

© 2014, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi, 1. basım: Varlık Yayınları, 1952

Değişen İstanbul, 1. basım: Varlık Yayınları, 1959

Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi / Değişen İstanbul, 1. basım: Varlık Yayınları, 1992

Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi (Bütün Öyküleri), 1. basım: Alkım Yayınevi, 2003
Can Yayınları'nda 1. basım: 2014

6. basım: Eylül 2020, İstanbul

Bu kitabın 6. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Yayına hazırlayan: Mustafa Çevikdoğan

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek, Serap Bertay

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-2347-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750723476

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ZİYA OSMAN SABA

MESUT İNSANLAR
FOTOĞRAFHANESİ

BÜTÜN ÖYKÜLERİ

ÖYKÜ

♥can

Ziya Osman Saba'nın Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Cümlemiz, 2014

Konuşanlar, Bir Hüzünle Sesinde, 2015

ZİYA OSMAN SABA, 1910'da Beşiktaş'ta doğdu. Sekiz yaşındayken anesini kaybetti. Sanat görüşünün gelişmesinde büyük payı olan dostları Yaşar Nabi Nayır ve Cahit Sıtkı Tarancı'yla Galatasaray Lisesi'nde tanıştı. 1936'da Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. İlk şiirini ("Sönen Gözler") *Servet-i Fünun*'da "Ziya" imzasıyla yayımladı. "Yedi Meşale" topluluğunun en genç üyesi olan şairin, topluluğun ortak kitabı *Yedi Meşale*'de ve Yusuf Ziya Ortaç'ın desteğiyle kurulan *Meşale* dergisinde, *Yücel*, *Pınar*, *İçtihat* gibi dergilerde şiirleri çıktı. Saba, *Varlık* dergisinin kurulmasından sonra çalışmalarını çoğunlukla bu dergide yayımladı. Çocukluğunu, gençliğini, evliliğini ve çok sevdiği İstanbul'da yaptığı gezileri anlattığı öyküleri, *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi* adlı kitapta bir araya getirilmiştir. Şiir ve düzyazılarının yanı sıra Goncourt Kardeşler'in *Germinie Lacerteux* romanını Türkçeye kazandırmıştır. Şair, 29 Ocak 1957'de İstanbul'da vefat etmiştir.

İçindekiler

MESUT İNSANLAR FOTOĞRAFHANESİ

Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi	13
Babamın Elbisesi.....	21
Bıraktığım İstanbul	31
Bebek	51
Okumak	59
O Sokak.....	79
Neveser	91
Bir Kurban Bayramı Hikâyesi.....	103
O Mahalle	113

DEĞİŞEN İSTANBUL

Ev	135
Misafirlikler	149
Yaz Gezintileri.....	165
Kış Gezintileri	187
O Sınıf.....	211
O Banka	223
Limanda	243
<i>Ziya Osman Saba'nın Gönümde Kalan Hikâyeleri</i>	<i>251</i>

MESUT İNSANLAR
FOTOĞRAFHANESİ

MESUT İNSANLAR FOTOĞRAFHANESİ

O akşam işimden erken çıkabilmişim. Şöyle Beyoğlu'na kadar bir uzanayım, dedim. Köprüden, saatlerdir pis havayla dolmuş ciğerlerimin teneffüs hakkını vererek, Haliç'i ve Boğaziçi'ni selamlayaraktan geçtim.

Bir zamanlar oturduğum semtlerin vapurları yine hep o hareket telaşı içindeydiler. İşte Kadıköyü'ne kalkacak altı vapurunun zili çalmaya başladı. İşte Boğaz'ın Anadolu sahilini yapacak altı buçuk... Bir zamanlar saniyeleri bile kıymetli olan bu kâh kusurlu kâh kusursuz rakamlar şimdi benim için eski ehemmiyetlerini ne kadar kaybetmişler! Zil istediği kadar acılaşabilir, memur, demir kapıyı kapamak tehdidini istediği kadar ileri götürebilir; ben artık o vapurların yolcusu değilim, benim oralarda artık kimsem kalmadı. Yüksekaldırım'dan istediğim kadar yavaş, eski kitap satan dükkânların camekânları önünde istediğim kadar oyalana oyalana çıkabilirim. Tünel'e varınca tramvay bekliyormuş gibi üzüntülü bir hal alarak tramvaya binenleri seyreder, sonra yayan gitmeye karar vermiş bir insan tavrıyla etrafı seyrede ede Galatasaray'a, Taksim'e kadar yürüyebilirim.

Karşımdan insanlar geliyor, arkamdan insanlar geliyor. Arkamdan yürüyenler nihayet beni geçiyorlar, karşımdan gelenlerin bazılarıyla bir an bakışıyoruz; bazıları

beni görmüyorlar, benim de görmediklerim oluyor, bana sürtünenler, çarpanlar oluyor. Erkekler, kadınlar, uzun boylular, kısa boylular, yaşlılar, gençler, güzeller, çirkinler, zenginler, fakirler... Kocalı kadınlar, henüz nişanlılar, yalnızlar, kolunda sevgilisi olanlar, anneleri yanında yürüyen küçük çocuklar var. Cahit Sıtkı'nın, bir şiirinde "gün hazinesi" dediği bacaklarını uzun konçlu şosonlarda¹ hapsedmiş bir ömür hazinesi genç kızlar var. Yalınayak çocuklar da var. Ayakları muhafazalılarının arasında seğirtip gazete satmaya çalışıyorlar. Fakat ayakları üşümüyor gibi, herhalde alışmışlardır, diyorum. Hem onlar da kunduralılardan daha az mesut görünmüyorlar. Onlardan gazete alan zenginler verdikleri paranın gerisini istemiyorlar. Bu onların sevincini bir kat daha artırıyor.

İki yanında bu insanları giydirmeye, doyurmaya, eğlendirmeye, bir kat daha mesut etmeye mahsus dükkânlar, mağazalar, salonlar var. Onların camekânları önünde durmaktan, hayale dalmaktan kendimi alamıyorum. Şu oda takımı ne güzel! İnsan yemekten sonra şu geniş koltukta kim bilir ne kadar rahat eder! Şu abajur, elindeki örgüsüne dalmış karısının yüzüne kim bilir ne tatlı bir pembelik verir. O zaman koca, gazetesini bırakarak karısının seyrine dalar... Şu masa, karşiki mağazada satılan radyolar için bilhassa yapılmış gibi, tam uygun gelecek. Radyonun üstüne de şu ileride, antikacıdaki biblolardan biri... Şehrin en büyük mobilyacısı bütün bir yatak odası takımı teşhir ediyor, iki kişilik karyola, atlas yorganı serilmiş, başucunda komodinine, üstündeki gece lambasına, yerde küçük halısına, pencerelerdeki tül perdelerine varıncaya kadar düşünülmüş, tam bir yatak odası... Perdeleri arasından da bir kış dekoru gözüküyor. Bütün oda

1. Kumaş veya ince deriden, çoğunlukla düz topuklu, ayağı bütünüyle saran ayakkabı. (Y.N.)

kızıl bir aydınlık içinde, adeta sahiplerini beklemekten sabırsızlanıyor gibi...

Fakat bütün bu eşyayı nereye taşımali? Şu kat kat apartmanların hangi katı benim olabilir? İlerliyorum...

Ya şu mağazadaki mavi kolye. Tanıdığım kızlardan şu en mavi gözlüsüne ne kadar yaraşacak! Fakat o kız benim sevgilim değil ki!

Bir kunduracının camekânında yanlara doğru kaçmış gibi duran, kimi kapalı kimi daha dekolte, bütün mahremiyetleriyle kadın terlikleri, bütün bir ev hayatını hayal ettiren terlikler...

Ah, şu kadın eşyaları, çamaşırları, elbiseleri satan mağazalar... Düşünüyorum ki, bütün o çamaşırlardan, elbiselerden, tayyörlerden, mantolardan istediğim kadar alacak param olsa da, onları kullanabilecek, onları giyebilecek, "Bütün bunlar senin için!" diyebileceğim kimsem yok.

Adeta bütün bu mağazalar, bütün şu insanlara sadet satıyorlar. Şu manavdaki renk renk, türlü türlü yemişlerden, mesela şu iri, sarı kabuklular portakal değil, bir sofraya saadetini tamamlayacak bir başka lezzet, koku ve serinlik saadetidir. Şu satıcılar avaz avaz bağırarak, şu sattıklarımızdan da alın, daha çok mesut olun, demek istiyorlar. Hele şu köşede, ta Vefa'dan getirilmiş boza şişeleri. Bu, yemekten birkaç saat sonra bir babanın, ailesi efradına¹, üzerine tarçın ekerek, leblebiler koyarak yudum yudum tattıracağı bir nevi şahsına münhasır saadet değil de nedir?

Bu caddeye ne kadar da çok fotoğrafçı toplanmış, şimdiye kadar kaç tanesinin önünde resimleri seyredim. Bütün bu mesut insanlar buralara da saadetlerini

1. Bireyler. (Y.N.)

tespit ettirmek için koşuşmuş olacaklar. Bu resimlerde, yaşayacaklarından daha uzun zaman tebessümleri devam edecek. Şu gelin, demin gördüğüm kocalı kadın değil mi? Şu pembe yüzlü, çift örgülü saçlı küçük çocuk, daha demin sıçrayarak yanımdan geçen genç kız değil mi? Belli belli! Bu fotoğrafhanelerde hiç ölümlerin resmi yok. Zaten en yakın mezarlık buraya kilometrelerce uzakta. Bu caddede ancak mesut dolaşılabilir. Yalnız bu caddede bulunmak insanı mesut etmeye kâfidir. Yaşadığımı, ben de saadetimi düşünmeliyim. Şu kadar dükkânın içinde elbette beni de mesut, hiç olmazsa memnun edebilecek şeyler satanlar da yok değil ya! Şuracıkta kunduralarımı boyatabilirim. Şu kravatı pekâlâ satın alabilirim. Yeni gelmiş şu şiir kitabı bana pekâlâ zevkli saatler geçirtebilir. Ben de pekâlâ şu mesut insanların fotoğraflarını çıkarttıkları fotoğrafhanelerden birine girebilir, ben de mesudum, benim de resmimi çekebilirsiniz, diyebilirim. Fotoğrafçı da itiraz edemez, sizin kimseniz yok, fotoğrafı ne yapacaksınız, diyemez. Sorarsa, elbette günün birinde benim de bir sevgilim olabilir. Sizin çekeceğiniz bu en güzel fotoğraf, onun çantasının gizli bir köşesinde, güzel kokular içinde yatabilir, derim.

Sonra, beni sevecek kimse çıkmasa bile, haberiniz yok mu, yeni bir şiir kitabım intişar etti¹, bu kitap pekâlâ bana şair dedirtebilir ve kim bilir, zaman gelir, edebiyat tarihçisi, bu kitap intişar ettiği zamanki fotoğrafımı arayabilir. İstikbalin nefis kâğıtlı bir edebiyat tarihinin sayfaları arasından bütün gençliğimle tebessüm edebilirim. Evet, evet, hiç olmazsa genç değil miyim, ağarmış saçlarımla, biraz bezgin duruşuma bakmayın, nüfus tezkerem yanımda, buyurun, ben daha genç sayılırım. Ve sırf genç

1. Yayımlamak. (Y.N.)

olmam, benden isteyeceğiniz tebessümü dudaklarımda yaratabilir.

Bir fotoğrafhanenin önünde bir otomobil durmuş ve etrafında bir meraklı kalabalığı hasıl olmuş. Yaklaşıyorum, otomobilin içi, camların kenarları bütün çiçeklerle süslü. Demek gelinle güvey fotoğrafhanedeler. Ben de bu fotoğrafhaneye girer, hem fotoğrafımı çıkartmış olur hem de hayatlarının en mesut zamanlarından birini yaşamakta olan bu çifti, kapıdan çıkmak üzereyken olsun, bir defa selamlarım.

Bütün duvarları fotoğraflarla kaplı holde bekliyorum. Bütün fotoğraflardaki insanlar tebessüm ediyorlar. İşte, yeni rütbesinin verdiği gurur ve emniyetle istikbaline gülümseyen genç subay. Büyük bir lastik topu dünyanın en büyük hazinesiymişçesine sıkı sıkı tutmuş, yanaklarından sıhhat fışkıran gürbüz çocuk. Bir fakültenin mezunlar hatırası: Hocalar memnunluk ve iftihar içinde; yeni mezunlar da hocalarının etrafında, sırtlarından bir yükü atmış, uzun bir yolu bitirip bir ağaç altına oturmuş insanların saadetiyle gülüyor, hep gülümsüyorlar.

Sonra yeni evliler, yan yana dururlarken sevinçten, hazdan titredikleri adeta hissedilen, çiçekler içinde yeni evliler. Bütün şu delikanlılar hep evlenmişler, saadet duymuşlar ve mekteplerini bitirdikleri zaman fotoğraflarını çekmiş olan fotoğrafçıya koşup işte evlendik, bu sefer de evlenme saadetini tadıyoruz, yine fotoğrafımızı çekin, demişler.

Sonra, pürüzsüz, uzun bir evlilik hayatının en güzel bir noktasında, belki bu izdivacın bir sene-i devriyesinde¹, birkaç yaşına gelmiş çocukları ortalarında resim çektiren eski evliler. Kadın biraz şişmanlamış, erkeğin alnın-

1. Yıldönümü. (Y.N.)

dan doğru saçları seyrekleşmeye başlamış, karşı duvarda asılı bir yeni evliler fotoğrafına bakarak gülümsüyorlar. Burada her şey, herkes birbirine gülümsüyor. Hiçbir ihtiyar, hiçbir çirkin, hiçbir düşünceli insan resmi yok. Adeta bu fotoğrafhaneye sevinçsiz hiçbir insan ayak atmamış. Yahut fotoğrafçı, bir muvaffakiyet sırrı olarak, makinesinin karşısında candan gülümseyemeyecek müşterisinin fotoğrafını çekmemiş.

Ben böyle düşünürken, birden atölyenin kapısı açıldı, gelin, elindeki çiçeklerden daha beyaz, beyazlar içinde, yanında genç kocası, bir bahar havası bırakarak, bir bahar rüzgârı gibi önünden geçtiler, kendilerini bekleyen otomobile bindiler. Fotoğrafçı onları selametledikten¹ sonra bir müddet daha eşikte kalarak otomobili gözleriyle takip etti, sonra geri döndü, yarattığı eserden memnun bir sanatkâr haliyle kendi kendine gülümseyerek, beni görmeden bulunduğum tarafa birkaç adım attı. Neden sonra varlığımı fark edip tatlı bir rüyadan uyanır gibi, bakışlarıyla ne istediğimi sordu.

“Fotoğrafımı çektirmek istiyorum. Güzel olmasını arzu ettiğim bir fotoğraf çektirmek istiyorum,” dedim.

Ben konuşurken adam da beni baştan aşağı süzüyor, yüzü deminki memnunluk halini yavaş yavaş kaybediyor, adeta endişeli bir ifade alıyordu.

“Buyurun atölyeye,” dedi.

Ben önde, o arkada, çiçek ve lavantayla karışık bütün bir saadet kokusunun dalgalandığı atölyeye girdik. Gösterdiği sandalyeye oturdum. Makinenin arkasına geçti, örtünün altında yüzü kayboldu, yalnız ara sıra sesini işitiyorum:

“Tabii durun!”

1. Uğurlamak. (Y.N.)

“Kendinizi sıkmayın!”

“Buraya fotoğraf çektirmek üzere gelmiş olduğunuzu unutun!”

“Güzel, sevinçli şeyler düşünün!”

Bunu ihtar etmesine hacet yoktu, ben buraya zaten sevinçli düşüncelerle gelmiştim. Şimdi burada çekilecek fotoğrafı belki bir gün sevgilim çantasında taşıyacak... Belki bu resim...

Birden fotoğrafçının sesi, bu sefer biraz daha asabi yükseldi:

“Lütfen, zorla gülümsemeyin!”

Evet, zorla tebessüm ne kadar çirkindir! Zaten benim zorla gülmeye ihtiyacım yok. Şu adesenin¹ arkasından bütün bir ebediyet bana bakıyor demektir, ben de bütün o ebediyete, bana hayran kalacak bütün o müstakbel nesillere büyük bir şair gibi biraz mağrur, biraz yüksekte, sadece tebessüm edebilirim.

Çok mu fazla kendini beğenmiş? Çok büyük, hatta gülünç bir iddia mı? Doğru! Benim esasen hayatta hiçbir iddiam olmadı ki! Bu çıkacak fotoğrafımın daha küçük, daha mütevazı bir vazifesi olabilir. Belki dinimin bana vaat ettiği en yüksek mertebeye erişir, belki bir gün şehit düşerim. Belki o zaman bu fotoğrafımı, bazı mecmualar, diğer şehitlerinkilerle beraber basarlar. Belki mektebim, verdiği şehitler arasında benim de bu resmimi müzesinin bir köşesine asar. Belki sadece ölüp giderim. O zaman da bu fotoğrafım hayatta kalmış birkaç akrabamın, birkaç vefalı arkadaşın beni anmalarına vesile olur. Onlara, şimdiden şükran ve dostluk tebessümlerimi göndermeliyim.

Dışarıdan gelen şu hayat gürültüsüne dalarak, şu oda-

1. Mercek. (Y.N.)

ya sinmiş beyaz gelin kokusunu teneffüs ederek, şu karşı binanın saçaklarında gagalarıyla öpüşen güvercinleri seyrederek, demin holde seyrettiğim fotoğrafları gözümün önüne getirerek, o delikanlı mezunlardan biriymiş gibi, genç subay gibi, bir gün şahadet mertebesine erişebileceğimi düşünerek, elimde sevgilimin eli varmış gibi, ortalarında çocuklarıyla fotoğraf çekirmiş olan evlilerin o rahat tebessümüyle... Fakat şimdi niçin böyle uğraşıp duruyorum? Niçin kendi kendimi aldatmaya çalışıyorum? Benim asıl mesut zamanlarım ne oldu? Niçin asıl o zamanlar resim üzerine resim çıkartmadım? Niçin her hafta fotoğrafçıya uğramadık? Neden bugün buraya tek başıma geldim?

Fakat şimdi böyle şeyler düşünmenin de sırası mı ya! Dünyada her insan az çok bir felakete uğramış olabilir. Bunun için büsbütün kötümser olunur mu? Felaketler yerine saadetleri, ölmüşler yerine doğacakları, geçmişler yerine gelecekleri düşünmeliyim. Hem...

Birden fotoğrafçı siyah örtüsünü başından atarak doğruldu. Yüzü hatta biraz terlemişti, ümitsiz bir tavırla, "Beyim mazur görün, sizin fotoğrafınızı çekemeyeceğim," dedi.

1944



*Burada her şey, herkes birbirine gülümsüyor,
Hiçbir ihtiyar, hiçbir çirkin, hiçbir düşünceli insan resmi yok.
Adeta bu fotoğrafhaneye sevinçsiz hiçbir insan ayak atmamış.
Yahut fotoğrafçı, bir muvaffakiyet sırrı olarak, makinesinin
karşısında candan gülümseyemeyecek müşterisinin fotoğrafını
çekmemiş...*

Saba'nın öyküleri, şiirleri gibi içimize apayrı bir hüzün veriyor. Gençliğimizi, bütün mutlulukların yarım olduğunu, insanlığının yalnızlığından ne etse kurtulamayacağını, dünyamızın sev-giden, anlayıştan uzak bir dünya olduğunu söylüyor, daha doğ-rusu duyuruyor. Kitap boyunca buruk bir tat hayallerimizden ayrılmıyor. Ama bu, Saba'nın *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi*'ndeki hikâyelerini defalarca okumamıza engel değil. O hikâyelerdeki biricik kahramanın hepimizden bir şeyler taşıdığını anlıyoruz.

Oktay Akbal

#yüzyıllortasıistanbulu #yirminciüzyıl #mutluluk #mutsuzluk #beyoğlu
#vapur #şehir #fotoğrafhane

